

**RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ
PANI WIOLETY ADAMCZYK-BĘBAS**

**PT. NASILENIE I UWARUNKOWANIA ZAGROŻENIA CYBERPRZEMOCĄ
WŚRÓD MŁODZIEŻY GIMNAZJALNEJ**

**NAPISANA POD KIERUNKIEM NAUKOWYM
DR HAB. SŁAWOMIRA KOZIEJA, PROF. UJK**

Patologie społeczne, zwłaszcza przemoc w odniesieniu do młodzieży, zawsze stanowiły przedmiot zainteresowań pedagogów. W ostatnich latach przedmiotem badań naukowych, także podejmowanych w pracach kwalifikacyjnych, w tym także doktorskich, nie jest już tylko świat realny, a przejawiane w nim postawy, zachowania, przemoc i agresja w tej przestrzeni publicznej składającej się ze świata realnego, jak i wirtualnego. Ta ostatnia dla gimnazjalistów staje się zdecydowanie ważniejsza ze względu na atrakcyjność najnowszych mediów cyfrowych i technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Problematyka badawcza w tych pracach często jest zawężana, ze względu na wiele przesłanek zarówno obiektywnych, jak i subiektywnych, do tradycyjnych programów telewizyjnych adresowanych dla dzieci, które następnie jako gimnazjaliści po kilku latach w sposób niezwykle aktywny korzystają z internetu i jego możliwości. Z tego też powodu problematyka ta jest dalej niezwykle aktualna, ważna i potrzebna dla refleksji pedagogicznej i doskonalenia praktyki edukacyjnej.

Systematycznie pojawiają się nowe możliwości, dotyczące już nie tylko komputerów stacjonarnych, ale smartfonów, zapewniających dodatkowe możliwości i pozwalających na realizację innych zadań: m.in. niezwykle realistyczne filmy i obrazy, powiązane z efektami specjalnymi, szybką akcją i specyficznym językiem w pełni odzwierciedlających poczucie przestrzeni, głębi, czasu, ruchu, dźwięku. Taki przekaz multimedialny w sposób wyjątkowo sugestywny i emocjonalny angażuje dzieci oraz młodzież, którzy efekty swojej aktywności przejawiają następnie w środowisku społecznym, zarówno realnym, jak też i wirtualnym, nie tylko w zabawie, ale i stosowaniu przemocy oraz agresji, wobec innych, często rówieśników, nauczycieli, a nawet rodziców. Jest to kolejny etap rozwoju aktywności najmłodszego pokolenia w cyberprzestrzeni i światach wirtualnych.

Szczególnym jej przejawem jest stosowanie cyberbullyingu. Dla gimnazjalistów nowa przestrzeń wirtualna, obok wielu szans i wyzwań, jest także wielkim zagrożeniem. Staje się ona wyjątkowo niebezpieczna dla młodzieży, która większość swojego czasu poświęca na przebywanie w cyberprzestrzeni. Dokonujące się przemiany w zakresie aktywności dzieci i młodzieży, są określane następującymi nowymi terminami: pokolenia „X”, „Y”, „Z”, następnie – „pokolenie tyranów”, a ostatnio coraz częściej mówi się o „pokoleniu samobójców i zabójców”. Te kolejne pokolenia łączy

jedno określenie pokolenie dzieci obrazu czy ikonosfery, a szczególnym ich przejawem jest pokolenie tabletów, a następnie smartfonów – oddające istotę, ale także dynamikę owych przemian społecznych, jednostkowych i kulturowych, a co ważniejsze ich nowe możliwości, nie licytujące z konwencjonalnymi wartościami i godnością poszanowaniem oraz afirmacją jednostki.

Specyficznym przejawem tych przemian jest rosnąca skala, zasięg i dynamika tych nowych zagrożeń cyberprzestrzeni i światów wirtualnych. Wyjątkowo niebezpiecznym zagrożeniem, w skali globalnej i lokalnej, bez jakichkolwiek granic jest agresja i przemoc w wirtualnym świecie, której konsekwencje odczuwalne są w przestrzeni rzeczywistej. Poznanie rosnących przemian ilościowych i jakościowych, wskazujących na ich nasilenie, a także nowych uwarunkowań jest niezwykle ważne dla wzbogacenia dotychczasowych teorii, koncepcji, hipotez i dotychczasowych wyników przeprowadzonych już badań.

Pani magister Wioleta Adamczyk-Bębas w pracy doktorskiej podejmuje ten nowy obszar badawczy, który charakteryzuje się wielką dynamiką. Szczególne zaś zasługi w tym obszarze ma profesor Jacek Pyżalski, do którego też w umiejętny sposób, zgodnie z autorskimi założeniami metodologicznymi badań Autorka nawiązuje.

Okres kształcenia uczniów w gimnazjum jest szczególny, głównie ze względu na ich rozwój poznawczy, emocjonalny, moralny i społeczny. Gimnazjaliści są w szczególny sposób poddani na różnorodne treści, manipulacje nimi i ich zastosowania w różnych celach. W mediach publicznych, na portalach społecznościowych, w grach komputerowych systematycznie przybywa ekstremalnych i agresywnych treści tworzonych przez internautów w postaci filmów i nagrań zawierających przemoc i skrajną agresję.

Z wielką satysfakcją należy przyjąć zatem kolejną dysertację doktorską powstałą w tym środowisku akademickim związaną z tym nowym, niezwykle ważnym i perspektywicznym obszarem badawczym.

Poniżej, w kolejnych częściach recenzji, przedstawiono uwagi do pracy, w których jest jednak zdecydowana przewaga wartości i zalet nad mankamentami czy też wątpliwościami recenzenta.

UWAGI OGÓLNE

Na początku pragnę zwrócić uwagę na **spełnianie przez Autorkę podstawowych wymogów formalnych**, ale także najogólniej merytorycznych, estetycznych, edytorskich i technicznych w dysertacji.

Recenzowana dysertacja **jest pracą o charakterze teoretyczno-empirycznym, liczącą 301 stron. Na 22 z nich zamieszczono aneksy w postaci wzorów narzędzi badawczych, wykazu tabel i wykazu diagramów oraz załączniki w wersji elektronicznej.**

Sformułowany temat pracy jest wyjątkowo ważny, krótki, problemowy i absorbujący, oraz jednoznacznie określa przedmiot badań. W temacie są określone dwie zmienne (nasilenie

i uwarunkowania), które były podstawą określenia w sposób jednoznaczny i klarowny podstawowych i najważniejszych założeń badawczych i przyjęcia struktury recenzowanej pracy.

Układ jej treści jest poprawny. Struktura dysertacji doktorskiej zawiera bowiem najważniejsze jej części składowe tworzące spójną i logiczną całość. Autorka tworząc koncepcję pracy, a następnie ostateczną jej strukturę w pełni uwzględniła odpowiednią kolejność poszczególnych rozdziałów, a w nich podrozdziałów oraz ich rolę i miejsce, zgodnie z kryterium logiczności, opartym zwłaszcza na kryterium nadrzędności i podrzędności.

Pierwszy rozdział o nazwie problem badawczy w świetle literatury zawiera analizy podstaw teoretycznych, które przedstawione zostały w pięciu podrozdziałach na 100 stronach.

Podrozdziały drugi, trzeci i piąty nie zawierają podpunktów.

W następnym, **drugim rozdziale** Autorka prezentuje **metodologiczne podstawy badań,** zawierające podstawowe i jednocześnie najważniejsze założenia metodologiczne badań własnych, począwszy od przedmiotu i celu badań, a kończąc na społeczno-demograficznej charakterystyce osób badanych - zaprezentowane zostały na **30 stronach.**

Analiza i interpretacja wyników badań obejmuje dwa rozdziały. Pierwszy z nich bezpośrednio związany jest z przedmiotem badań i przedstawiony został **w rozdziale trzecim pt. Analiza i interpretacja wyników badań (80 stron).** Prowadzone w nich analizy i interpretacje wyników badań obejmują słusznie w pierwszej kolejności badania własne, dotyczące nasilenia tego zjawiska, a następnie jego uwarunkowań. Całość analiz kończy **rozdział czwarty pt. Nasilenie i uwarunkowania zagrożeń cyberprzemocy, w którym wyniki porównano do wyników badań własnych profesora Jacka Pyżalskiego (25 stron).**

Można zatem przyjąć, że proporcje analiz podstaw teoretycznych do założeń metodologicznych (rozdział drugi) i prezentacji, interpretacji i weryfikacji przyjętych hipotez (rozdział trzeci i czwarty) są poprawne i właściwe dla tego rodzaju prac. Dostrzega się także wysoki poziom zgodności działań w nauce z uznanymi przez społeczność akademicką metodami naukowymi. Przestrzegana jest także zasada nadrzędności najważniejszych treści w stosunku do mniej ważnych podrzędnych.

Ponadto w pracy Autorka zawarła wstęp (5 stron), zakończenie uogólnienia i wnioski zawarte w zakończeniu pracy (10 stron), streszczenie rozprawy doktorskiej (5 stron) i bibliografię na 22 stronach.

Układ pracy jest zatem klasyczny, a proporcje analiz teoretycznych i empirycznych właściwe. Dostrzegamy wyraźną przewagę autorskich analiz empirycznych i ich interpretacji, podejmowanych w dwóch ostatnich rozdziałach nad teoretyczną, pierwszą częścią pracy, co niewątpliwie jest jej zaletą.

ANALIZA I UWAGI DO PODSTAW TEORETYCZNYCH PRZEDMIOTU BADAŃ, WŁASNYCH ZAŁOŻEŃ METODOLOGICZNYCH BADAŃ I ICH WYNIKÓW

Podstawy teoretyczne przedmiotu badań

Autorka pracy w jej **wstępie** uzasadniła rosnące znaczenie i miejsce przedmiotu badań, czyni to w kontekście rozwoju zjawiska, jego specyficznych cech rozwoju, wskazania na niedostateczny stan badań. Następnie wskazuje na zasadność i potrzebę dwóch celów badań: poznawczy i praktyczny, które ponownie zapisano w założeniach badawczych (punkt przedmiot i cel badań). W końcowej części wstępu zwrócono uwagę na osiągnięte efekty badań, jak również strukturę pracy.

Pierwszy rozdział o nazwie **problem badawczy w świetle literatury** zawiera **analizy podstaw teoretycznych**, które przedstawione zostały w pięciu podrozdziałach na 100 stronach. Zawierają one analizy obejmujące:

1. Cyberprzemoc jako zagrożenie dla dzieci i młodzieży ze strony nowych mediów (27 stron);
2. Pedagogiczne, socjologiczne i psychologiczne aspekty oraz uwarunkowania zagrożenia młodzieży szkolnej cyberprzemocą (12 stron);
3. Cechy i właściwości okresu dojrzewania z perspektywy podatności na cyberprzemoc i inne uzależnienia (6 stron);
4. Problemy agresji i przemocy elektronicznej oraz uzależnień gimnazjalistów od rzeczywistości wirtualnej a reagowanie pracowników szkoły i rodziców na sytuacje związane z cyberprzemocą (49 stron);
5. Analiza stanu badań nad problemem cyberprzemocy (9 stron).

Zawarte w tym rozdziale podrozdziały drugi, trzeci i piąty nie zawierają podpunktów.

Autorka pracy dokonała poprawnej i rzetelnej prezentacji dotychczasowych teorii, koncepcji i wyników badań. Zostały one osadzone na solidnych podstawach pedagogicznych, psychologicznych, socjologicznych, aksjologicznych. Rozłożone akcenty na ogół są poprawne.

Głównymi mankamentami wstępu jest wskazanie na trzy rozdziały z których składa się praca, a faktycznie w spisie treści są cztery rozdziały (przedstawione także w prezentowanym układzie pracy), brak numeracji stron oraz następujący zapis autorki „Można przypuszczać, że badania pokażą, że rozwiązania dotyczące cyberprzemocy powinny być realizowane na poziomie systemowym...”. (s. 8) w tym przypadku chodzi o przeciwdziałanie cyberprzemocy. Taki też człon analiz jest w podpunkcie 4.4. pracy pt. Metody i formy przeciwdziałania agresji przemocy elektronicznej...”.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym „Problem badawczy w świetle literatury” mógł być on sformułowany jako „Teoretyczne podstawy przemocy i cyberprzemocy – konteksty społeczno pedagogiczne”. Autorka w nim nawiązuje do licznych teorii, koncepcji i hipotez prowadzonych badań, przez polskich i zagranicznych naukowców z licznych środowisk akademickich. Dokonuje w sposób kompetentny i jednocześnie interdyscyplinarny analizy i interpretacji wyników badań na gruncie nauk społecznych, zwłaszcza pedagogicznych, psychologicznych, socjologicznych.

Korzysta z najnowszych monografii i książek, a także punktowanych czasopism związanych z przedmiotem badań. Często przytacza także liczne źródła anglosaskie, w których zamieszczone są wyniki badań prowadzonych w krajach zachodnich, w tym także w USA. Nawiązuje także i słusznie do dwóch projektów badawczych. Pierwszy realizowany przez profesora Jacka Pyżalskiego w Wyższej Szkole Pedagogicznej i drugi - grant zespołowy Instytutu Medycyny Pracy. Były one realizowane w Łodzi. W rozdziale tym znajdujemy także liczne odniesienia do źródeł internetowych, a także raportów i opracowań fundacji, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych. Są to niewątpliwie zalety dysertacji.

Krytyczne uwagi, czy wątpliwości w przypadku tego rozdziału dotyczą:

- 1) ewentualnej możliwości zamieszczenia treści w dwóch rozdziałach (pierwszy dotyczyłby teoretycznych podstaw rozwoju dzieci, a następnie drugi – zainteresowania młodzieży aktywnością w cyberprzestrzeni w kontekście zjawiska cyberprzemocy i jej skutków w świecie realnym i wirtualnym;
- 2) zróżnicowanej zawartości poszczególnych podrozdziałów;
- 3) wielość i złożoność tytułów podrozdziału drugiego i trzeciego. (w przypadku drugiego zawarto aspekty „pedagogiczne, socjologiczne i psychologiczne oraz uwarunkowania zagrożeń młodzieży szkolnej cyberprzemocą”);
- 4) sensu wydzielenia podrozdziału piątego pt. „Analiza stanu badań nad problemem cyberprzemocy”. W tym miejscu pojawia się wątpliwość czy cztery wcześniejsze podrozdziały nie były oparte na analizie stanu badań. Być może Autorce chodziło o swoiste wprowadzenie do rozdziału drugiego – założeń metodologicznych badań własnych.
- 5) braku nawiązania do jednego z ostatnich raportów NASK o zagrożeniach młodzieży wynikających z nadmiernego korzystania z internetu.
- 6) wielokrotnie przytaczanych przypisów (12 razy) w jednym ciągu z książki A. Borkowski i D. Macender pt. „System reagowania w szkole na ujawnienie cyberprzemocy” z czasopisma „Dziecko Krzywdzone” z podaniem tych samych cytowanych stron 131 - 140. (95- 98 dysertacji).

Założenia metodologiczne badań własnych

W rozdziale drugim zatytułowanym **Metodologiczne podstawy badań** Autorka prezentuje podstawowe i jednocześnie najważniejsze założenia metodologiczne badań własnych, począwszy od przedmiotu i celu badań, a na społeczno-demograficznej charakterystyce osób badanych - kończąc, zaprezentowane zostały na **30 stronach**. Układ tych założeń jest klasyczny, właściwy, poprawny i przyjmowany w badaniach empirycznych realizowanych w naukach społecznych, zwłaszcza pedagogicznych oraz zgodny z wykładnią metodologiczną zawartą w pracach zwłaszcza J. Brzezińskiego, M. Łobockiego, S. Nowaka, T. Pilcha, Wł. P. Zaczyńskiego, D. Silvermana i in.

W nich też Autorka nawiązuje do metodologów zachodnich, jak również anglosaskich. Wielokrotnie też nawiązuje do narzędzi badawczych - skal J. Pyżalskiego.

Przedmiot i podmiot badań został poprawnie określony – wynika on wprost z przyjętego tytułu pracy. Cel badań zdefiniowano w odniesieniu do celu poznawczego i praktycznego (s.112). W pierwszym przypadku jest nim zdobycie wiedzy, drugim zaś wykorzystanie wyników badań do opracowania dyrektyw pedagogicznych skierowanych do nauczycieli, wychowawców rodziców oraz instytucji „... co pozwoli na zmniejszenie nasilenia agresji oraz stworzenie projektu profilaktycznych oddziaływań wychowawczych skierowanych do młodzieży zagrożonej agresją elektroniczną”.

Zgodnie z przyjętym przedmiotem i celem badań sformułowane zostały problemy badawcze główne. Jest ich pięć, a w przypadku trzeciego dotyczącego uwarunkowań, przyjęto pięć szczegółowych (s. 113 - 114). Nie ma pełnej zgodności hipotez roboczych z przyjętymi problemami (s.114 - 115). O ile hipoteza główna jest przypuszczeniem odpowiadającym problemowi głównemu, choć nie ma w nim pojęcia uwarunkowania, są zaś czynniki składające się na owe uwarunkowania w postaci płci, wieku typu szkoły wielkości szkoły, typu środowiska i in związanych z ofiarą/sprawcy przemocy i grupy rówieśniczej. Sformulowano sześć hipotez szczegółowych (s. 114 -115).

W badaniach przyjęto zmienne niezależne (uwarunkowania cyberprzemocy), niezależne pośredniczące (płeć gimnazjalistów, typ środowiska, wielkość i typ szkoły) i zależne (nasilenie zagrożenia cyberprzemocy (rycina 1 - s. 117). Wskaźniki do zmiennych zależnych są cechami lub właściwościami określającymi te zmienne (tabela 3 - s. 117-119).

Główną metodą badawczą przyjętą za T. Pilchem i M. Łobockim był sondaż diagnostyczny, techniką była ankieta, a narzędziem badawczym kwestionariusz ankiety autorskiej. Ponadto do technik zastosowanych w badaniach zaliczono analizę dokumentów danych statystycznych Fundacji „Dajemy Dzieciom Siłę” (dawniej Fundacji Dzieci Niczyje). W analizie wyników badań wykorzystano Skalę Sprawstwa Agresji Elektronicznej, Skalę Wiktimizacji Agresji Elektronicznej i Skalę Kompetencji Informatycznych prof. Jacka Pyżalskiego.

Badania sondażowe przeprowadzono w grupie 1034 uczniów co stanowiło prawie 40% badanych respondentów. Ponadto w badaniach uczestniczyło 12 nauczycieli oraz 24 rodziców. Badana próba badawcza jest reprezentatywna w stosunku do populacji generalnej. Może stanowić odniesienie do wszystkich gimnazjów w Polsce.

W podrozdziale szóstym przedstawiona została charakterystyka badanych uczniów. Ona już jest dokonana (s. 131). Celowym byłoby prezentowanie tych danych w pierwszym podrozdziale empirycznym, a nazywanym Analiza danych metryczkowych.

Analiza wyników badań własnych

Analizy i interpretacje wyników (**rozdział trzeci**) prowadzone są bardzo rzetelnie a ich interpretacje wnikliwe i, aż za nadto, docieklive. Są one prowadzone w trzech głównych punktach dotyczących nasilenia zagrożeń cyberprzemocy w podpunkcie „zaangażowanie gimnazjalistów w

owe media ...”, (s.144 – 153) następnie „zasięg, rozmiary, intensywność oraz rodzaje formy i przejawy (skutki) cyberprzemocy oraz odczuwania jej jako zagrożenia w doświadczeniach gimnazjalistów, jako ofiar i sprawców”. Można było skrócić zakres tych zadań w tym punkcie. Jednocześnie cenne byłyby analizy dotyczące postaw i zachowań świadków. Ważne i uzupełniające powyższe punkty są interpretacje wywiadów prowadzonych z pedagogami i rodzicami (s. 171 - 181).

Autorka słusznie akcentuje skutki agresji elektronicznej w postaci kosztów (strat) poniesionych przez ofiarę, straty szkoły, koszty społeczne (s. 169 - 170).

Wyjątkowo bogata jest analiza danych osób uczestniczących w badaniach, często brak jednak w dostatecznym stopniu na wskazanie związków i istotnych zależności pomiędzy nimi a otrzymanymi wynikami badań. Prowadzone wywiady dotyczyły stanowiska rodziców i pedagogów wobec nasilenia zjawiska cyberprzemocy (drugi problem badawczy, s.171). Charakterystycznym jest, że na 12 badanych pedagogów tylko jedna pedagog podkreśliła, że w jej szkole był przypadek nagrywania nauczycieli. Należy zwrócić uwagę, że w jednej ze szkół nie ma procedur postępowania w przypadku stwierdzenia cyberagresji. Aż u czterech pedagogów stwierdzono brak podstawowej wiedzy o możliwościach skorzystali z wiedzy zawartej na serwisach internetowych.

Wśród badanych rodziców było 22 kobiety i 2 mężczyźn. Podkreślają oni istotną rolę i miejsce przemocy elektronicznej w szkole.

Do mankamentów tego rozdziału należy zaliczyć:

- zapis „wykształcenie matki badanych”, a nie matek badanych – wskazuje na jedna matkę a nie na matki dzieci (tabela 10 - s. 135);
- numery przypisów po kropce (s. 112), a następnie przed kropką (od strony 113);
- nie podano źródła ryciny 1. układu zmiennych (s. 117), podobnie;
- zbędne jest używane pojęcia w niniejszej pracy ((s. 148);
- tytuły czasopism powinny być zapisane wielkimi literami, a nie małymi , np. „Przegląd naukowo-metodyczny” (przypis 394, s. 165).

W rozdziale czwartym dokonano analiz porównawczych otrzymanych wyników badań z wynikami badań prowadzonych przez profesora Jacka Pyżalskiego w 2010 r., a częściowo także z wynikami otrzymanymi przez Leszka Wojtasika (s. 225). Niezwykle ważna jest prezentacja wyników badań Autorki pracy i Jacka Pyżalskiego, która zestawiona została w sposób celowy i poprawny, a przy tym czytelnie w tabeli nr 54, na stronie 227. Analiza porównawcza tych danych wskazuje, że faktycznie, jak pisze Autorka „... na przestrzeni ostatnich pięciu lat sprawstwo różnych form agresji elektronicznej wzrosło w 13 badanych formach, zmalało zaś w 7. „Największy wzrost sprawstwa agresji elektronicznej o 13% nastąpił w następującej jej formie umieszczenie w internecie /rozesłanie znajomym zdjęć innej osoby, które zrobione zostały w nieprzyjemnej sytuacji” (s. 227). Z prowadzonych badań wynika, że cyberprzemoc to problem globalny i powszechny. Za najbardziej dotkliwie młodzi internauci uznają publikowanie w sieci kompromitujących ich materiałów, jak teksty,

filmy czy zdjęcia. Analiza wyników badań wskazuje na systematyczny wzrost nasilenia cyberprzemocy, zarówno w aspekcie sprawstwa, jak i wiktylizacji.

W zakończeniu pracy Autorka dokonuje syntetycznego ujęcia otrzymanych wyników badań, zwłaszcza w kontekście prowadzonych przez siebie i prof. Jacka Pyżalskiego. Nawiązuje w nim do zasadniczych kwestii podjętych w pracy, a także przedstawia syntetyczne, może nawet zbyt drobiazgowo (10 stron) wyniki badań. Ich podstawą są założenia metodologiczne badań własnych, zwłaszcza problemy badawcze i hipotezy robocze. Stwierdza m.in, „...potwierdziły się przypuszczenia zawarte w przyjętej hipotezie roboczej” (s. 252). Sięga także do innych wyników badań związanych z tą problematyką. W zakończeniu, mimo obszernych analiz zabrakło jednak podania jednoznacznych wniosków wynikających z prowadzonych badań oraz nawiązujących do podstaw teoretycznych, założeń badawczych.

Na bogatą **bibliografię** składają się źródła obejmujące długą listę druków zwartych (książek), artykułów i netografii. Znajdują się w niej pozycje najnowsze i najbardziej reprezentatywne, bezpośrednio powiązane z analizowanym przedmiotem badań i przyjętymi problemami badawczymi. Brakuje jednak niektórych najnowszych raportów z prowadzonych badań.

W **załącznikach** zawarto zarówno autorskie narzędzia badawcze, jak i przygotowane przez prof. Jacka Pyżalskiego, kwestionariusze wywiadu z pedagogiem szkolnym i rodzicami, wykaz tabel (jest ich 61), wykaz diagramów (53).

Mimo tych, wyżej wymienionych wartości i walorów, a także mankamentów, proszę Autorkę pracy doktorskiej, o ustosunkowanie się do następujących pytań:

1) jaka jest rola i miejsce założeń metodologicznych badań w pracy doktorskiej o charakterze teoretyczno-empirycznym oraz ich związek ze strukturą prowadzonych analiz i wnioskami końcowymi wynikającymi z przeprowadzonych badań?;

2) jakie działania i treści są niezbędne w pedagogizacji rodziców i nauczycieli w kontekście przeprowadzonych badań?

WNIOSEK

Rozprawa odpowiada warunkom określonym w art.13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 z późniejszymi zmianami). Jednocześnie zwracam się z prośbą do Wysokiej Rady o dopuszczenie Doktorantki do dalszego etapu procedowania w przewodzie doktorskim.

Józef Bednarek